CONSTITUȚIA ROMÂNIEI DIN 1923 ȘI IMPACTUL EI ASUPRA MINORITĂȚILOR ETNICE DIN BASARABIA

Oleg BERCU
Doctor, conferenţiar universitar
Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul
ORCID: 0000-0001-6599-9669

CZU: 342.4(498):323.12(478)
DOI: https://doi.org/10.59295/lrr2023.27

Summary:

Romania's Constitution of 1923 and its impact on ethnic minorities in Bessarabia

The finalization of Romania's unification in 1918 brought not only benefits but also gave rise to a series of problems that did not require a solution. In this context we refer to the unificayion process not only in political but also in legislative terms. This process at the stat level was ended by voting the Romanian Constitution of 1923, that moment one of the most progressive constitutions in the world.

Respectively, the vote of the Constitution led to the unification of the normative base – legal on the territory of the Romanian state. In the present endeavor we aim to make an analysis of the impact of the Romanian Constitution and of the laws derived from the constitution in order to regulate a number of issues related to ethnic minoraties in Bessarabia.

Keywords: *Constitution government, laws, ethnic minorities, politics.*

În data de 27 martie a anului 1918, Sfatul Țării organ reprezentativ al Republicii Democratice Moldovenești votează Unirea Basarabiei cu România. Fapt ce a stat la baza reîntregirii statului Român în limitele sale naturale. În aceste context putem vorbi şi de definitivarea întregirii statului prin votarea Unirii de către autorităţile reprezentative de la Cernăuţi şi Alba Iulia. Unificarea României a avut ca efect nu numai mărirea considerabilă a teritoriului dar şi un spor considerabil a populaţiei din regat. Astfel România şi-a mărit suprafaţa de la 138 000 km[1], cât era teritoriul Regatului României în 1915, la 295 049 km[2] în 1918[2].

[1] Simion Mehedinţi, George Vâlsan. *România.* Bucureşti: 1929, p. 304. Vezi şi Victor Axenciuc. *Evoluţia economică a României. Cercetări statistico-istorice 1859-1947.* Vol. II. *Agricultura.* Bucureşti: Editura Academiei, 1996, p. 176.

[2] *Enciclopedia României. Vol. I, pp. 133-134.*

De menţionat că în urma unirii România a crescut nu numai teritoriul dar ca şi număr al populaţiei. Astfel populaţia României a crescut de la de la 7,9 milioane de locuitori în 1915 la 14,7 milioane locuitori în 1919. De astfel a crescut nu numai numărul populaţiei, dar sa creat un amalgam de populaţie mai ales din contul provinciilor nou alipite. Dacă să ne referim la datele furnizate de recensământul general al României din 1930 cu privire la Basarabia se conturează următorul tablou din totalul de 2,864,402 locuitori românii alcătuiau 1,610,757 cu 56.2%, unguri 826 cu *[3], germani 81,089 cu 2.8%, Ruşi 351,912 cu 12.3%, Ruteni – Ucraineni 314,211 cu 11.0%, Sârbi, Croaţi, Sloveni 345 cu *, Bulgari 163,726 cu 5.7%, Cehi, Slovaci 540 cu *, Polonezi 8,104 cu 0.3, Huţani 4 cu *, Evrei 204,858 cu 7.2%, Greci 2,044 cu *, Albanezi 1 cu *, Armeni 1,509 cu *, Turci 541 cu *, Tătari 14 cu *, Găgăuzi 98,172 cu 3.4%, Ţigani 13,518 cu 0.5%, Alţii 8,975 cu 0.3%, Nedeclarat 1,445 cu *[4]. Din cele expuse mai sus se conturează următorul tablou, în afară de români care constituiau majoritatea populaţiei, cele mai reprezentative minorităţi erau ruşii, ucrainenii, evreii, bulgarii şi găgăuzii.

Unificarea statului român a mai iscat o nuanţă în afara de cele menţionate anterior ne referim şi la aspectul administrativ şi din punct de vedere juridic. În această ordine de idei apare necesitatea unificării administrative şi juridice al statului. Cu toate că în teritoriile care sau Unificat cu Ţara o perioadă sau păstrat organizarea teritorial-administrativă care a existat înainte de unire, totuşi au fost întreprinse unele măsuri pentru uniformizarea legislativă a Regatului. Acest proces a fost definitivat prin votarea Constituţiei României din anul 1923, tot odată prin votarea Constituţiei a continuat procesul de ajustare a legislaţiei la normele constituţionale.

Una dintre primele legi care sa impus pentru a oglindi realităţile din cadrul statului unificat a fost legea electorală din 15 noiembrie 1918. Această lege prevedea punerea în aplicare al articolului 57 şi 67 al Constituţiei României din anul 1866 cu modificările ulterioare. În conformitate cu decretul regal se prevedea *„...sub rezerva Corpurilor legiuitoare, ca alegerile pentru Adunarea Deputaţilor şi pentru Senat, pe întreg teritoriul ţărei şi în Basarabia, să se facă potrivit decretului de faţă...”*[5]. din cele expuse vedem că principiile oglindite în lege se vor răsfrânge pe tot teritoriul României.

În termenii articolului 1 toţi cetăţenii români vor alege, prin vot obligatoriu, egal, direct şi secret pe baza reprezentării proporţionale, un număr de deputaţi proporţional cu populaţia[6]. De aici reiese că şi cetăţenii români din Basarabia aveau dreptul să-şi aleagă reprezentanţii în organele reprezentative

[3] Sub 0,1%

[4] *Recensământul general al populaţiei României, din 29 decembrie 1930*, volumul II. Bucureşti: 1938, p. XXVIII.

[5] *Monitorul Oficial*, nr. 191, 16 (29) noiembrie 1918, p. 3357.

[6] *Ibidem*.

centrale. Astfel în termenii articolului 2 fiecare judeţ va forma o circumscripţie electorală şi va alege câte un deputat la un număr de 30 000 locuitori şi la facţiunea suplementară superioară numărului de 20 000 locuitori[7]. Astfel judeţele din Basarabia aveau următoarea reprezentanţă în Adunarea Deputaţilor: Bălţi-12, Cahul-7, Cetatea Albă-12, Chişinău-12, Hotin-10, Ismail-5, Orhei-11, Soroca-12, Tighina-9[8]. De menţionat că dreptul de vot pentru Adunarea Deputaţilor aveau cetăţenii cu drept de vot care la data alegerilor au împlinit vârsta de 21 de ani. La acest capitol să înscriu şi minorităţile etnice din Basarabia, pentru că odată cu Unirea tuturor locuitorilor din acest teritoriu li sa acordat dreptul la cetăţenia română.

În ceia ce priveşte alegerea reprezentanţilor în Senat conform articolului 4 aveau dreptul cetăţenii cu drept de vot care la data alegerilor au împlinit vârsta de 40 de ani, respectiv un senator reprezenta un număr de 70 000 de locuitori şi la fracţiunea suplimentară superioară numărului de 47000 de locuitori. În conformitate cu prevederile legii Basarabia ava dreptul să delege următorul număr de senatori pe judeţe: Bălţi-15, Cahul-3, Cetatea Albă-5, Chişinău-5, Hotin-4, Ismail-2, Orhei-4, Soroca-5, Tighina-4[9]. Prin aplicarea legii electorale sa unifica tot corpul electoral de pe teritoriul României, astfel dându-se posibilitatea cetăţenilor să aleagă reprezentanţii săi în organele legiuitoare fără nici o discriminare, punându-se accentul pe principiul cetăţeniei şi nu afilierii etnice al alegătorului. În fapt putem menţiona că legea în cauză era destul de progresistă pentru perioada la care ne raportăm. Cu atât mai mult că acest principiu era oglindit şi în legea în cauză, în ceia ce priveşte Basarabia în conformitatea cu punctul b) al articolului 24 se considerau cetăţeni români: *„...locuitorii majori, cari, la 1 august 1914, având domiciliu real în această ţară, erau cunoscuţi îndeobşte ca supuşi al statului rus...”*[10]. De aici putem trage concluzia că tuturor locuitorilor şi descendenţilor săi, care la data menţionată trăiau pe teritoriul Basarabiei li sa conferit cetăţenia română în baza legii solului.

Un alt aspect ce ţine de consolidarea statului unitar ţine de recunoaşterea statului la nivel internaţional. De fapt România pe plan internaţional a fost recunoscută la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919 şi anume confirmarea actelor Unirii din 1918. Cu toate acestea existau şi unele clauze în tratat ce presupuneau dreptul Marilor Puteri de a supraveghea protecţia dată minorităţilor. Evident că clauza respectivă nu pute fi acceptată de către guvernanţa de la Bucureşti. Este de menţionat că această clauză a stârnit o reacţie în mediul politic din regat. Astfel în data de 16 iulie 1919 la Arad Iuliu Maniu face

[7] *Ibidem*.
[8] *Ibidem*, pp. 3357-3358.
[9] *Ibidem*, p. 3359.
[10] *Ibidem*, p. 3360

următoarea declaraţie „...*Controlul minorităţilor atinge demnitatea noastră de stat... De aceea controlul minorităţilor ne jigneşte, căci încearcă să ni se impună măsuri luate de noi de bună voie şi dau minorităţilor drepturi incompatibile cu suveranitatea noastră naţională...*”[11] Într-o oricare măsură se poate de menţionat că Iuliu Maniu a anticipat doctrina dreptului internaţional contemporan care presupune unul dintre următoarele principii, nu se poate de acordat drepturi speciale unei minorităţi în de favorul majorităţii.

În aceiaşi ordine de idei se expune şi ministrul secretar de stat Al. Vaida–Voievod, delegatul României la Conferinţa de Pace de la Paris, în problema minorităţilor. Conform declaraţiei sale rezidă următoarele. „...*Clauza minorităţilor, aşa cum a fost formulată la Paris, este, din punct de vedere tehnic, cu desăvârşire inaplicabilă. Aceste clauze au fost alcătuite într-o comisiune; au fost apoi revăzute ba de unul, ba de altul; fiecare a adăugat ceva şi a şters altceva şi a rezultatul a fost un produs hibrid, cu desăvârşire lipsit de consecvenţă, într-un cuvânt inaplicabil...”*[12]. Din discursul lui Al. Vaida–Voievod se conturează ideea că statelor care au obţinut independenţă în urma Primului Război Mondial, clauza cu privire la minorităţi era una impusă de Puterile Mari.

De fapt la etapa vizată putem afirma că drepturile minorităţilor etnice din cadrul statului român erau asigurate. În acest context este destul de relevantă cuvântarea lui Iancu Melnic Melicsohn rostită în şedinţa Adunării Deputaţilor, în numele minorităţilor din Basarabia. Din cuvântarea susţinută reiese că alegerile contrar afirmaţiei socialiştilor că în Basarabia au fost înfăptuite sub teroare, ele au fost făcute liber şi democrat[13]. Tot odată Melicsohn afirmă „... *Eu, ca reprezentant al minorităţii evreieşti, rămân ales nu numai de poporul evreiesc, ci de poporul ţărănesc român (aplauze), am fost rugat, rugat, înainte de a pleca încoace, astfel: jupân Iancule, - că aşa zic în Basarabia, nu zic domnule, - dumneata, plecând la Bucureşti, acolo o să stai la un loc căruia îi zic tribuna democratică, de unde iese dreptatea şi toate acele bunătăţi pentru ţăranii noştri şi pentru tot poporul cel cinstit; te rugăm să stai acolo şi să capeţi dreptate şi bunăstare pentru tot poporul, nu numai pentru acela al majorităţii, ci şi pentru al minorităţii...”*[14]. De aici reiese că în organele reprezentative accedau nu numai reprezentanţii populaţiei titulare dar şi reprezentanţii minorităţilor etnice, fiind asigurate drepturile cetăţeneşti tuturor cetăţenilor statului fără nici o discriminare.

În aceiaşi ordine de ideii se înscrie şi declaraţia lui Mustafa Mehmet Fehim, reprezentant al musulmanilor din Dobrogea, făcută în Adunarea Depu-

[11] *Românul*, nr.62, anul VIII, Arad, 16 iulie 1919, p. 1.
[12] *Românul,* nr. 155, anul VIII, Arad, 8 noiembrie 1919, p. 1.
[13] *Dezbaterile Adunării Deputaţilor*, nr. 11, şedinţa din 11 decembrie 1919, p. 104.
[14] *Ibidem*.

taţilor, în care exprimă sprijinul musulmanilor faţă de statul naţional român creat în anul 1918[15]. Acelaşi mesaj îl găsim şi în declaraţia lui Orestie Ilniczki, reprezentant al rutenilor din Maramureş, care exprimă mulţumiri Consiliului Dirigent pentru respectarea dreptului minorităţilor cu ocazia alegerilor[16]. Din cele menţionate se conturează ideea că drepturile minorităţilor pe teritoriu României erau respectate şi clauzele inserate impuse la Conferinţa de Pace de la Paris nu erau admisibile pentru aplicare de către guvernanţa de la Bucureşti.

La 13 martie 1920 a fost votată legea pentru reforma agrară din Basarabia. În termenii articolului 2 din legea agrară se prevedea *„...Exproprierea nu poate fi împiedicată de nici un fel de acte de orice natură, chiar când prin cuprinsul lor s-ar prevedea că proprietatea n u poate fi înstrăinată, cum ar fi: testamentele, donaţiile, sau orice acte de prohibiţiune de înstrăinare şi este declarată de plin drept din ziua votării acestei legi de către Sfatul Ţării – 27 noiembrie 1918...”*[17]. În fapt legea în cauză consfinţeşte legea agrară votată de către Sfatul Ţării, în conformitate cu care trebuiau să fie expropriate terenurile arabile care depăşeau 50 de hectare, în proprietatea statului cu condiţia că pe viitor această rezervă să servească pentru împroprietărirea ţăranilor fără pământ sau cu puţin pământ. De menţionat că distribuirea terenurilor nu sa făcut pe principii afilierii etnice, pentru că au beneficiat toţi ţăranii care nu aveau pământ sau cu puţin pământ, iar mărimea terenurilor acordate depindea de disponibilitatea rezervei de stat din zonă care varia de la 5 până la 10 hectare. În fapt de această reformă au beneficiat şi ţăranii care s-au întors din Crimeea, regiunea Altai, Siberia etc. unde au plecat în urma reformei lui Stolâpin şi de unde s-au întors în urma revoluţiei bolşevice.

În baza legislaţie votate în urma efectuării Marii Uniri s-au creat premisele de a fi elaborat textul noii Constituţii care să reflect realităţile care s-au conturat. Astfel în data de 28 martie, la Bucureşti a fost votată Constituţia României întregite. Astfel în terminii articolului 4 titlul I despre teritoriul României *„...Teritoriul României din punct de vedere administrativ se împarte în judeţe, judeţele în comune...”*[18] prin votarea Constituţiei a fost uniformizat sistemul administrativ al României, în ceia ce priveşte Basarabia a definitivată integrarea administraţiei în cadrul regatul. Tot odată trebuie de menţionat că Constituţia defineşte principiile de organizare a statului, iar implementarea acestor principii este asigurată prin ajustarea cadrului juridic al statului.

---

[15] *Dezbaterile Adunării Deputaţilor*, nr. 12, şedinţa din 13 decembrie 1919, pp. 115-116.
[16] *Ibidem*, p. 109.
[17] *Monitorul Oficial*, nr. 258, 13 martie 1920, p. 12831.
[18] *Monitorul Oficial*, nr. 282, 29 martie 1923, p. 13315.

Reforma administrativă a fost consfinţită prin adoptarea Legii pentru unificarea administrativă din 14 iunie 1925[19]. În baza acestei legi în Basarabia au fost formate 9 judeţe după cum urmează: Bălţi cu o suprafaţă de 5260 km. p., Cahul 4442 km. p., Cetatea Albă 7595 km. p., Hotin 3782 km. p., Ismail 4212 km. p., Lăpuşna 4181 km. p., Orhei 4246 km. p., Soroca 4331 km. p., Tighina 6333 km. p.[20]. După cum vedem judeţele nu erau proporţionale ca teritoriu, dar şi ca componenţă etnică erau destul de variate. De menţionat că cel mai pestriţe sub aspect etnic erau judeţele Hotin, Cahul, Cetatea Albă, Ismail şi Tighina. Considerăm că conglomeratul atât de pestriţ a populaţiei mai ales în ceea ce priveşte zona de sud a Basarabiei, se datorează mai ales politici de colonizare duse de Imperiul Ţarist în prima jumătate a secolului al XIX–lea.

Cât priveşte viaţa politică în Basarabia era profund influenţată de evenimentele petrecute în Imperiul Ţarist, ne referim la revoluţia socialistă. În acest context se poate de afirmat că în Basarabia, capătă o anumită răspândire ideile comuniste. Cu atât mai mult, cu cât conform doctrinei lui Lenin formarea statelor independente pe principiul autodeterminării era prima etapă a revoluţiei bolşevice, iar după aceasta urma formarea unui stat mondial al „muncitorilor şi ţăranilor", drept consecinţă a voinţei poporului truditor. Dat fiind faptul că adepţii comunişti propagau ideile de echitate socială, egalitate în drepturi şi împărţirea pământului la ţărani, ei îşi găseau lesne aderenţi nu numai între muncitori, dar şi printre ţărani. De notat că la mişcarea respectivă în perioada iniţială au aderat şi unii găgăuzi.

Astfel, printr-o notă informativă a poliţiei din 7 iunie 1919, se menţionează că au fost descoperite organizaţii comuniste în judeţele Bender, Cahul şi Orhei[21]. Mişcarea comunistă din Basarabia a culminat cu rebeliunea de la Tatar–Bunar. Aşa cum se ştie, organizatorii acestei rebeliuni căutau prin toate căile să-şi găsească aderenţi printre locuitorii din zonă şi mai ales în localităţile unde locuiau reprezentanţei populaţiei alogene din România, iar răscoala de la Tatar–Bunar trebuia să servească drept un semnal pentru începerea acţiunilor în toată Basarabia[22]. Cu toate că mişcarea comunistă din Basarabia se bucura de o anumită susţinere în rândurile populaţiei minoritare, totuşi răscoala de la Tatar–Bunar nu a obţinut rezultatele scontate.

Un nou impuls pentru viaţa politică din Basarabia a servit adoptarea Constituţiei României din 1923 care a consfinţit principiile organizării politice. În conformitate cu art. 6 al Constituţiei din 1923 tuturor cetăţenilor români erau garantate drepturile politice[23]. Putem afirma că Constituţia Ro-

[19] *Monitorul Oficial*, nr. 223, 10 octombrie 1925.
[20] *Ibidem*.
[21] *Коммунистическое подполье в Бессарабии 1918–1940. Сборник документов и материалов,* составитель И. М. Бобейко и другие. Том I. Кишинёв: Картя Молдовеняскэ, 1987, с. 112.
[22] Accentul se punea mai ales pe localităţile unde populaţia minoritară forma un procent însemnat.
[23] *Monitorul Oficial*, nr. 282, 29 martie 1923, pp. 13-15.

mâniei a dat un imbold viţei politice din Basarabia care până la această dată era destul de slabă. În fapt Basarabia s-a integrat destul de repede în viaţa politică a României.

Cadrul legislativ ce s-a constituit în România a contribuit la schimbări esenţiale în viaţa politică. În esenţă, sistemul partidelor politice a devenit mult mai complex comparativ cu perioada anterioară Unirii. În acest mod, de pe arena politică a României interbelice dispare Partidul Conservator şi îşi consolidează poziţiile Partidului Naţional–Liberal, care dominând scena politică românească în primul deceniu de după Unire. De asemenea, apar şi se consolidează pe eşichierul politic un şir de partide noi, atât în Vechiul Regat, cât în noile provincii româneşti. Pe acest fundal, apar mai multe partide socialiste în frunte cu Partidul Comunist din România–la polul de extremă stângă a spectrului politic – iar drept contrapondere, apar şi se consolidează o serie de partide de dreapta.

În anii care au urmat după primului război mondial, în România apar curente şi organizaţii de extremă dreaptă, ai căror lideri susţineau idei cu caracter antisemit şi anticomunist. În acest fel se conturează o mişcarea naţionalistă, în cadrul căreia un rol important îl va juca studenţi de la principalele centre universitare[24]. Astfel, la 4 martie 1923, se constituie Liga Apărării Naţional–Creştine (L.A.N.C), sub preşedinţia lui A. C. Cuza; iar la 18 septembrie 1925 este semnat un *Act de unire* dintre Liga Apărării Naţional–Creştine, Acţiunea Naţional Creştină şi Fascia Naţională Română. Toate aceste organizaţii politice erau iniţial sub egida L.A.N.C, cu o doctrină radicală de dreapta, sub preşedinţia lui A. C. Cuza.

Odată cu fuzionarea forţelor de dreapta întru-n singur partid (L.A.N.C), ele au primit o oarecare popularitate în rândurile opiniei publice. Cu timpul, acest partid va fi subminat nu numai din afară, dar din interior, divergenţele majore fiind înregistrate între partida moderată, în frunte cu A. C. Cuza şi facţiunea radicală, în frunte cu Corneliu Zelea Codreanu. Ca urmare a acestor divergenţe, la 24 iunie 1927, Codreanu şi partizanii săi înfiinţează propria lor mişcarea – Legiunea Arhanghelului Mihail[25]. De fapt, în perioada respectivă au existat mai multe persoane şi organizaţii politice care se împărtăşeau idei ale extremei drepte, dar cea mai reprezentativă dintre acestea a fost fără îndoială Mişcarea Legionară, întemeiată de Corneliu Zelea Codreanu.

După Unire, naţionalişti români au avut constant în vizorul lor Basarabia. Acesta se explică prin faptul că această provincie era cea mai expusă propagandei bolşevice, fiind în imediată apropiere de graniţele cu URSS. Nu tre-

[24] Dragoş Zamfirescu. *Legiunea Arhanghelului Mihail de la mit la realitate*. Bucureşti: Editura Enciclopedică, 1997, p. 23; apud Viorica Nicolenco. *Extrema dreaptă în Basarabia (1923-1940)*. Chişinău: Civitas,1999, p.26.

[25] Viorica Nicolenco. *Extrema dreaptă ...,* p. 29.

buie de uitat şi impactul negativ asupra populaţiei din Basarabia al guvernării ţariste, care sa format timp de un secol când aceasta se afla sub ocârmuirea acesteia. Totodată, partidele de extrema dreaptă au exploatat nemulţumirile populaţiei fată de abuzurile efectuate de administraţia românească interbelică. Şi nu în ultimul rând, partidele de dreapta au exploatat ideea antisemită, găsind într-o oarecare măsură un teren propice pentru receptarea acestor lozinci xenofobe. Trebuie avut în vedere, de asemenea, şi ortodoxismul dreptei radicale, fapt ce a jucat un rol important în atragerea membrilor şi simpatizanţilor în rândurile acestor partide.

Pentru prima dată recrutarea de aderenţi pentru mişcarea legionară în Basarabia s-a produs după deschiderea Facultăţii de Teologie din Chişinău, unde, la 28 noiembrie 1928, au venit doi delegaţi ai centrului studenţesc legionar clujean[26]. Această încercare a eşuat, dar cu toate acestea, în 1929 este sesizează o anumită activitate legionară la această facultate.

Începând cu anul 1930, Mişcarea Legionară îşi intensifică propaganda la est de Prut. Este semnificativ faptul venirii lui Corneliu Zelea Codreanu în data de 27 ianuarie 1930 la Cahul, fiind însoţit de 150 de studenţi şi câteva sute de locuitori din diferite comune ale judeţului Cahul[27]. *„...Numiţii s-au oprit la periferia oraşului unde au fost întâmpinaţi de peste 1000 localnici, iar de aici au intrat cu toţii în curtea locuitorului Ioan Stancu zis Ioneşcu, unde ţin discursuri...*”[28]. După cum se vede, iniţial la Mişcarea Legionară adera populaţia din mediul rural, inclusiv cea din localităţile din lunca Prutului, unde românii alcătuiau majoritatea.

Totodată, se activează propaganda Gărzii de Fier şi în alte judeţe din sudul Basarabiei. În atare situaţie, în data de 10 iunie 1930, Inspectorul Regional din Basarabia este informat că, după informaţia primită de la Legiunea de Jandarmi Tighina *„...Zaharia Dângă, originar din comuna Cioc–Meidan acest judeţ, merge prin satele: Ciora–Murza, Troiţa, Lac etc. Făcând o intensă propagandă antisemită şi obligând locuitorii că până la 1 august a. c. să se înscrie în L.A.N.C. întrucât el este trimisul lui Corneliu Zelea Codreanu...*”[29]. Trebuie menţionat faptul că în recensământul din 1930, satul Cioc–Maidan avea următoarea structură etnică: români-340, unguri-1, ruşi-40, bulgari-33, cehi-1, evrei-21, greci-1, găgăuzi-3172, ţigani - 27[30]. În ceea ce priveşte alte sate menţionate în nota informativă de mai sus, putem susţine că numai într-un sat populaţia românească alcătuia majoritatea absolută, fiind vorba de satul Ciora–Murza. La rândul său, în satul Lac, populaţia română

[26] *Ibidem*, p. 71.
[27] Agenţia Naţională a Arhivelor (în continuare ANA), F. 680, Inv. 1, D. 3433, f. 106.
[28] *Ibidem*.
[29] ANA. D. 3433, f. 181
[30] *Recensământul general...,* Volumul II, Bucureşti, 1938, pp. 464–465.

era cu puţin mai numeroasă decât etnicii ruşi, iar în Troiţa – ruşii constituiau majoritatea absolută[31]. De aici se poate observa că aderenţii mişcării legionare duceau propagandă nu numai în localităţile cu o populaţie majoritar românească, dar şi în localităţile cu o importantă populaţie alogenă.

Din cele expuse mai sus se poate de afirmat că în mediul populaţiei minoritare din Basarabia sau înrădăcinat nu numai ideile partidelor de guvernanţă din cadrul României, ci au prins idei şi partidele extremiste fie ele de dreapta fie de stânga.

Un alt aspect care a fost oglindit în Constituţia României din 1923 este legată de dreptul la învăţământ un element indispensabil unui stat modern. În termenii art. 5 din Constituţie *„...Românii, fără de deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură ... de libertatea învăţământului..."*[32]. Deci, se poate de afirmat că sa creat posibilităţi egale tuturor cetăţenilor români fără nici o discriminare accesul la învăţătură.

Imediat după Unire pentru integrarea mai eficientă în viaţa culturală, în localităţile din Basarabia s-au deschis un şir de cămine culturale. Căminele respective erau deschise nu numai în localităţile locuite de români, dar şi în cele locuite de minorităţile naţionale. În această ordine de idei, putem invoca drept exemplu comuna Eschipolos din judeţul Ismail, unde în anul 1919 Mihail Ciachir şi alţi tineri au înfiinţat căminul cultural cu denumirea „Voievodul Mihail"[33].

Componenta etnică a corpului didactic din localităţile locuite de populaţie mixtă, o putem aprecia în baza liceului din Comrat. Astfel, în perioada anilor 1921 – 1922, liceul din Comrat avea în componenţă: 2 profesori români, 4 profesori găgăuzi, 2 profesori germani, 1 profesor evreu, 4 profesori ruşi, 1 ucrainean, 1 profesor grec; total 14 profesori[34]. Destul de pestriţă sub aspect etnic era şi lista absolvenţilor liceului din Comrat. În perioada respectivă, din cei 30 de absolvenţi 6 erau români, 4 găgăuzi, 3 bulgari, 5 germani, 7 evrei, 4 ruşi, ucraineni, 1 grec[35]. După cum putem constata, în perioada respectivă nu exista discriminare pe criteriu etnic.

Evident că starea din învăţământ din noile provincii intrate în componenţa statului român nu putea să satisfacă guvernarea. Cu atât mai mult că fiecare provincie nou alipită avea un sistem de învăţământ diferit de cel din Vechiul Regat. Din aceste motive către anul 1924 este votată Legea învăţământului, care prevedea unificarea sistemului educaţional la nivel naţional[36].

---

[31] *Ibidem*.
[32] *Monitorul Oficial*, nr. 282, 29 martie 1923, pp. 13-15.
[33] ANA. F. 680, Inv. 1, D. 3192, f. 414.
[34] Anatol Măcriş. *Găgăuzii din Basarabia în trecut şi în prezent*. Bucureşti: Agerpress Typo, 2003, pp. 50-51.
[35] Ibidem, p. 51.
[36] Ion Agrigoroaiei. *România interbelică*. Volumul I. Iaşi: Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2001, p. 246.

Prevederile legii învăţământului nu lezau nicidecum drepturile minorităţilor naţionale, aceasta permitea predarea în limba minorităţilor în localităţile unde aceştia deţineau majoritatea. Spre exemplu, în articolul 7 din capitolul I a legi respective se stipula: „*...În comunele cu populaţie de altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucţiunii Publice va înfiinţa şcolile primare cu limbă de predare a populaţiei respective, în aceeaşi proporţie ca şi în comunele româneşti. În aceste scoli studiul limbii române va fi însă obligator în numărul de ore stabilit prin regulament...*”[37].

Totodată, prin legea învăţământului, se introduce învăţământul primar obligatoriu, în şcolile statului - gratuit[38]. Pentru a implementa legea respectivă, era prevăzut un sistem de sancţiuni şi amenzi mai eficient pentru părinţii a căror copii lipseau nemotivat sau pur şi simplu nu se prezentau la şcoală[39]. Legea respectivă reglementa de asemeni şi sistemul învăţământului particular, dar conform legii, învăţământul particular nu trebuia să devieze esenţial de cel al statului. Pentru completarea legii cu privire la învăţământul particular, către 1925 este votată legea cu privire la învăţământul particular[40].

Totodată, trebuie de menţionat că predarea în limba de stat nicidecum nu însemna că instruirea nu se face deloc în limba minorităţilor naţionale, mai ales în cazul când majoritatea elevilor făceau parte din minoritatea respectivă. Totuşi, aici se cere o constatare: în toate şcolile de stat limba de predare era limba română şi numai în şcolile particulare, de rând cu predarea în limba de stat, se permitea şi predarea în limba naţională a grupului etnic respectiv. În acest context trebuie de menţionat legea învăţământul secundar de la 15 mai 1928.

Dacă e să ne referim la rezultatele obţinute de statul român, timp de un deceniu, în sfera învăţământului din Basarabia, putem observa că ele au fost destul de importante. Un exemplu destul de elocvent în această privinţă este recensământul din 1930. Conform datelor acestui recensământ, către anul 1930 în Basarabia 51,2% din populaţiei era alfabetizată[41] (faţă de numai 10,7% în anul 1897). Datele acestui recensământ ne permit să afirmăm că rata alfabetizării a crescut nu numai mediul populaţiei române ci şi în mediul populaţiei minoritare.

---

[37] C. Hamangiu. *Codul General al României. Legi noi de unificare*. Volumul XI–XII, 1922–1926, p. 526.
[38] *Ibidem*.
[39] *Ibidem*, pp. 528-530.
[40] Lege asupra învăţământului particular din 22 decembrie 1925. În: C. Hamangiu. *Codul General al României. Legi noi de unificare*. Volumul XI–XII, 1922–1926.
[41] *Recensământul general al...*, Volumul III, p. LXXIX; Flavius Solomon. I*dentitate Etnică şi Minorităţi în Republica Moldova*: *o Bibliografie*. Iaşi: Fundaţia Academică „A. D. Xenopol”, p. 165.

Din cele relatate mai sus se profilează următoarele concluzii:

1. Odată cu unificarea statul Român începe procesul de unificare sub toate aspectele şi în primul rând vorbim de unificarea teritorial-administrativă. Un exemplu demn de urmat, pentru că au implementat reforma administrativă reieşind din interesul statului unitar, nepermiţând creare unităţilor administrative cu statut special.

2. Au asigurat prin Constituţie drepturile şi libertăţile cetăţenilor români, ne făcându-se nici o discriminare pe principii etnice confesionale etc. şi nu în ultimul rând ne referim la drepturile politice.

3. Sa asigurat dreptul la învăţătură, pentru că un stat modern are nevoie de o populaţie cunoscătoare de carte, pentru ca cetăţenii să poată integra mai bine în noile realităţi. Ne mai spunând că cunoașterea de carte înlesneşte participarea cetăţenilor la treburile publice şi politice al statului. Iar, asigurarea acestui drept nu a afectat sub nici o formă dreptul minorităţilor etnice de a învăţa în limba de origine.

Astfel se poate de afirmat că Constituţia României din 1923 în perioada interbelică lea garantat drepturile nu numai românilor din Basarabia ci şi minorităţilor naţionale aflate pe acest teritoriu. Tot odată, s-au pus fundamente integrării tuturor minorităţilor etnice în cadrul statului unitar român, proces întrerup care a survenit în urma evenimentelor care au survenit la finele anilor 30 ai secolului XX.